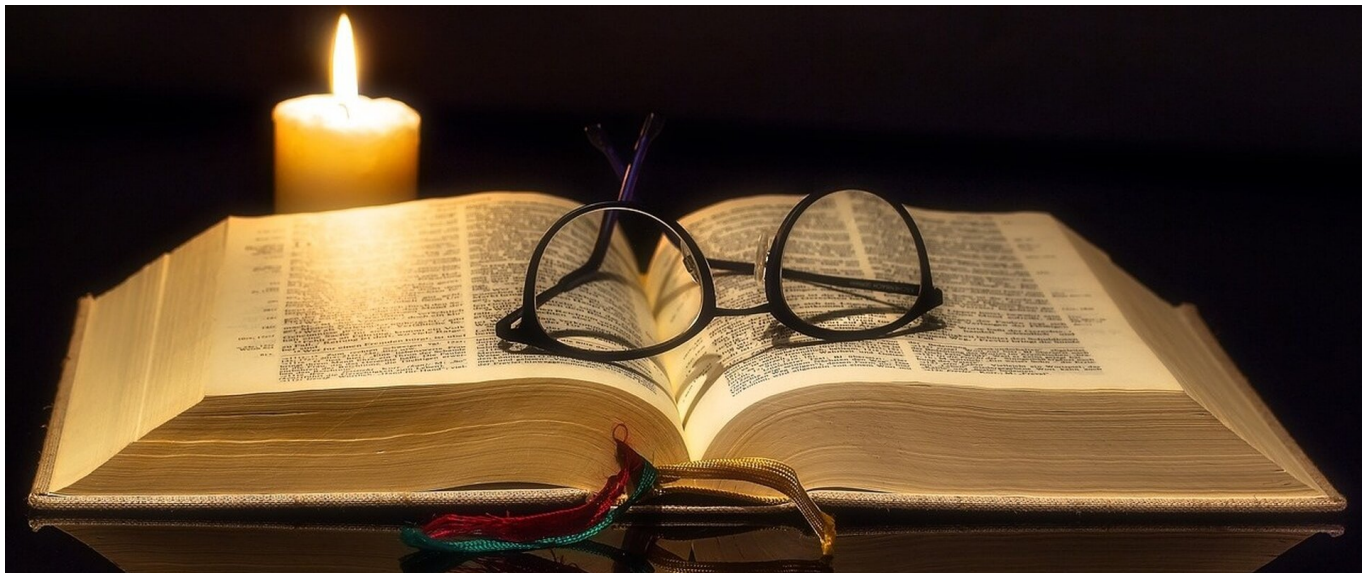

Dialog z tradycją. Biblia oczami współczesnych

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Tomasz Jelonek, *Księga Boża, która nie spadła z nieba*, [w:] *Z badań nad Biblią*, t. 9.
- Źródło: Roman Brandstaetter, *Hymn do Biblii*.
- Źródło: Bogdan Loebel, *Modlitwa*.

Dialog z tradycją. Biblia oczami współczesnych

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jakie jest znaczenie Biblii w historii kultury? Jaki jest jej wpływ na rozwój europejskiej literatury i sztuki? Jak kształtuje oblicze kultury współczesnej?

Już samo słowo „kultura” posiada biblijną etymologię. Tłumaczenia Biblii stanowiły początki piśmiennictwa wielu narodów. Biblijny język i zróżnicowanie gatunkowe świętych ksiąg stało u podstaw rozwoju literatury. Pieśni i psalmy wpływały na rozwój muzyki. Motywy biblijne inspirowały malarstwo i rzeźbę. Księga kształtująca myślenie wyznawców judaizmu i chrześcijaństwa wywarła ogromny wpływ na europejską filozofię. Nadal pozostaje inspiracją dla twórców i myślicieli. Toposy biblijne przenikają kulturę i nie tracą mocy oddziaływania. Ich obecność można dostrzec także we współczesnej poezji.

Twoje cele

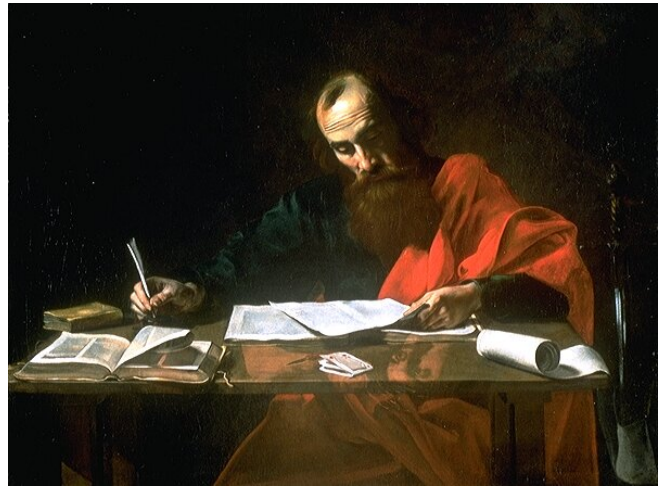
- Wyjaśnisz, dlaczego Biblia uznawana jest za dzieło kulturotwórcze.
- Wy tłumaczysz znaczenie metafory Biblii jako otwartej księgi.
- Określisz funkcje środków stylistycznych w wierszu *Hymn do Biblii* Romana Brandstaettera.

Badania nad *Biblią*

((Tomasz Jelonek

Księga Boża, która nie spadła z nieba

[...] Kiedy pierwsza księga w kanonie Starego Testamentu podejmuje refleksję **teologiczną** nad problemem, kim jest człowiek, wtedy stwierdza, że na samym początku Bóg przemówił do człowieka, dając mu specjalne zadanie: Czyńcie sobie ziemię poddaną. Te słowa w bardzo istotny sposób charakteryzują człowieka i odróżniają go od innych bytów, jakie dostrzegamy na ziemi. Człowiek to istota, która daną mu rzeczywistość przetwarza, przemienia, udoskonala, czyni sobie poddaną. Tak rodzi się ludzka kultura [...]. Słowo kultura pochodzi od łacińskiego czasownika *colere*, który pierwotnie oznaczał: uprawiać. Uprawa roli jest podstawowym zajęciem człowieka osiadłego i powinna mu zapewnić środki utrzymania. Ta podstawowa czynność człowieka stała się też wzorem innych czynności, a uprawianie nabrało również znaczenia przenośnego. Stąd wszelki wysiłek człowieka zmierzający do udoskonalenia zastanego stanu rzeczy, zarówno fizyczny, jak i umysłowy, można nazwać uprawianiem, a jego wynik kulturą. [...] Człowiek tworzy kulturę duchową, tworzy dzieła artystyczne, uczy się przekazywać swoje myśli, a kiedyś dokonał wielkiego wynalazku, jakim jest pismo, które służy do przechowywania i przekazywania myśli człowieka. [...] Biblia to Pismo nazwane świętym ze względu na jego powiązanie z Bogiem, ale jest to pismo sporządzone ręką człowieka, licznymi rękami, które pisały zgodnie z posiadanymi umiejętnościami [...]. Biblia (Księga) stała się

Źródło: Valentin de Boulogne, *Św. Paweł piszący listy*, ok. 1618-1620, domena publiczna.

księgą niezwykle rozpowszechnioną, jest już przetłumaczona na bardzo wiele języków i narzeczy i wydawana rocznie w milionowych nakładach. Jej popularność sprawia, że przeniknęła ona do podstaw europejskiej cywilizacji i znalazła tak liczne reperkusje w literaturze i sztuce wielu narodów. [...] Biblia, wypowiadając swoje treści i będąc czytana jako słowo Boże przez miliony ludzi, stała się na przestrzeni całej historii źródłem licznych inspiracji. Z tych inspiracji korzystała kultura człowieka. Literatury wielu narodów rozpoczynają się od tłumaczeń Biblii. Tak było także u nas. Najstarszymi pomnikami piśmiennictwa polskiego były tłumaczenia Biblii, a literatura narodowa wzniosła się na wspaniały poziom poetyckiego kunsztu w Psalmach Kochanowskiego. Wiele narodów [...] uzyskało swój alfabet dzięki misjonarzom, którzy tworzyli go, aby tłumaczyć Biblię. Biblia, która kiedyś skorzystała z wynalazku alfabetu, spłaca swój dług, przyczyniając się do powstania nowych alfabetów, w których pisane będą nie tylko tłumaczenia Biblii, ale także utwory narodowej literatury. Biblia spłaca długi wobec kultury także przez inspirowanie form i wątków literackich. Będzie to [stylizacja](#), a więc naśladowanie stylu biblijnego. Będą to motywy literacko rozpracowane, a czerpane z Biblii, oraz idee zapładniające ludzką myśl. Tak samo Biblia czytana, przeżywana i przemodlona stała się inspiracją wspaniałych dzieł w dziedzinie malarstwa, rzeźby czy muzyki. Biblia, która dla wyrażenia swoich treści brała ludzkie sposoby wyrażania się i obrazy wypracowane przez kulturę człowieka, oddaje to wszystko kulturze i staje się czynnikiem kulturotwórczym do tego stopnia, że nie można zrozumieć twórczości artystycznej bez poznania tego podłoża, jakim jest dla niej Biblia. Biblia wrosnięta jest znowu w kulturę, a właściwie pozwala kulturze wyrastać z siebie, tak jak kiedyś ona wyrastała z kultury człowieka.

Źródło: Tomasz Jelonek, *Księga Boża, która nie spadła z nieba*, [w:] *Z badań nad Biblią*, t. 9.

Jan van der Heyden, *Martwa natura z Biblią*, 1664

Źródło: 1664, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Jan Braet von Überfeldt, *Portret młodej kobiety z Biblią*, 1866

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Gerrit Dou, *Stara kobieta czytająca Biblię*, 1645

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Jan Steen, *Para czytająca Biblię*, 1656-1660

Źródło: domena publiczna.

Słownik

hymn

(gr. *hýmnos* – pieśń pochwalna) – uroczysta, podniosła pieśń o apostroficznym charakterze wypowiedzi. Adresatem jest najczęściej personifikowane pojęcie (np. ojczyzna, wolność) lub ważna osoba

modlitwa

liryczna lub epicka wypowiedź kierowana do Boga. Może mieć różny charakter – błagalny, dziękczynny, pochwalny. Zwykle przybiera postać rozmyślań i kontemplacji na temat Boga i Jego relacji z człowiekiem

peryfraz

(gr. *peri* – wokół, *phrasis* – mowa, wyrażenie, zwrot) – wyrażenie omowne; figura stylistyczna polegająca na zastąpieniu powszechnie znanego określenia wielowyrazowym opisem, który oddaje typowe cechy osoby, przedmiotu lub zjawiska

stylizacja

(franc. *stylisation* < łac. *stilus* – styl) – celowe wprowadzenie do utworu literackiego lub dzieła sztuki cech określonego stylu, np. stylizacja biblijna, stylizacja gwarowa, kolokwializacja

teologia

(gr. *theós* – Bóg, *lógos* – słowo, nauka) – uporządkowana wiedza religijna; nauka o Bogu (lub bogach)

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z recytacją tekstu piosenki *Modlitwa* i wskaż w tej współczesnej poetyckiej modlitwie nawiązania do poznanych tekstów biblijnych. Zapisz swoje wnioski.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1DewfftU>

Tekst: **Bogdan Loebel**, Muzyka: **Tadeusz Nalepa**

Modlitwa

Wysłuchaj mojej pieśni Panie
do Ciebie wznoszę dzisiaj głos
Ty jesteś wszędzie wszystkim możesz być,
więc kamieniem nie bądź mi
do Ciebie pieśnią wołam Panie,
bo ponoć wszystko możesz dać
więc błagam szansę daj mi
jeszcze raz daj mi ją ostatni raz
wystarczy abyś skinął ręką
wystarczy jedna Twoja myśl
a zacznę życie swoje jeszcze raz
więc o boski błagam gest
do Ciebie pieśń tę wznoszę Panie

czy słyszysz mój błagalny głos
raz jeszcze daj mi od początku iść
daj mi życie jeszcze raz
już nie zmarnuję ani chwili
bo dni straconych gorycz znam
więc błagam daj mi szansę
jeszcze raz daj mi ją ostatni raz
a jeśli życia dać nie możesz
to spraw bym przeżył jeszcze raz
tę miłość, która już wygasła w nas
spraw bym przeżył jeszcze raz
do Ciebie pieśnią wołam Panie
do Ciebie wznoszę dzisiaj głos
ty chlebem ptakiem słońcem możesz być
więc kamieniem nie bądź mi

Bogdan Loeb, *Modlitwa*.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Wyjaśnij, co tekst piosenki mówi o współczesnym człowieku. Jakie jego niepokoje, rozterki, wątpliwości i pragnienia sygnalizuje?

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

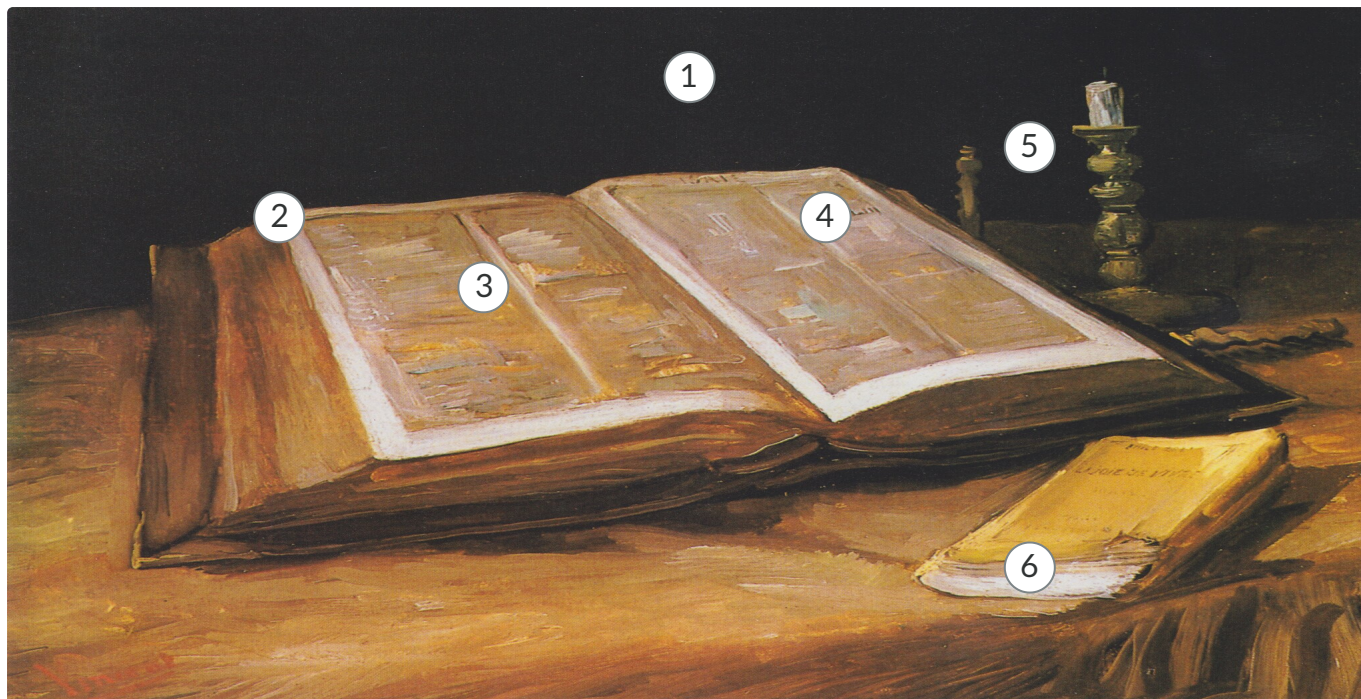
Obejrzyj uważnie reprodukcję obrazu Vincenta van Gogha. Powiedz, co – poza tytułem – może sygnalizować, że otwarta księga to Biblia. Zapisz swoje spostrzeżenia.

Polecenie 2

Wypisz określenia, które można zastosować przy opisie i usytuowaniu księgi. Wykorzystaj przymiotniki, imiesłowy i wyrażenia przymkowe.

Polecenie 3

Odpowiedz. Jakie przenośne znaczenia mogą wynikać z faktu, że Biblia została namalowana jako otwarta księga? Wyjaśnij symboliczne znaczenie innych przedmiotów występujących na obrazie.

1

Vincent van Gogh

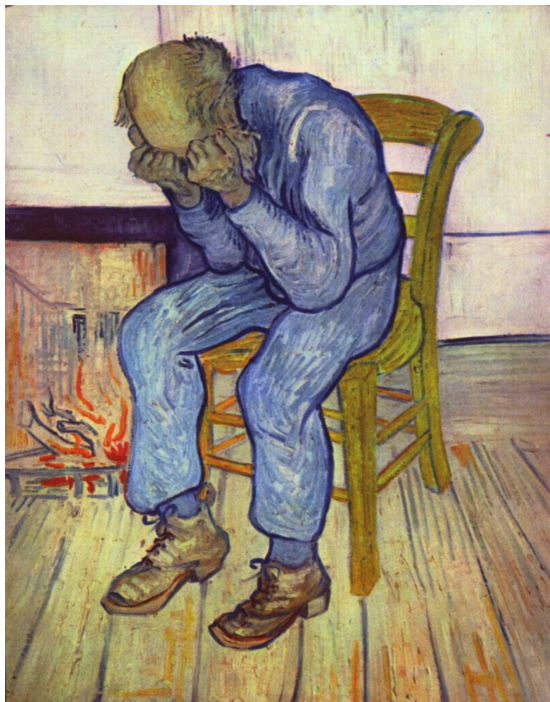

Vincent van Gogh, *Autoportret z szarym filcowym kapeluszem*, 1887

domena publiczna

Vincent van Gogh (1853–1890) – holenderski malarz, którego twórczość była niedoceniana za życia. Po śmierci zyskał sławę jako twórca ekspresyjnych pejzaży, portretów i martwych natur. Odebrał staranne wychowanie religijne, a w młodości planował, że zostanie pastorem. Uważał, że Bogu można służyć poprzez sztukę.

2

Vincent van Gogh, *Smutny starzec*, 1890

domena publiczna

Obraz *Martwa natura z Biblią* powstał w 1885 roku. Historycy sztuki uważają, że przedstawiona na obrazie Biblia należała do ojca malarza – Theodorusa van Gogha, który zmarł pół roku przed ukończeniem dzieła. Rodzina malarza skłaniała się ku sztuce i religii, męscy jej członkowie zajmowali się handlem dziełami sztuki. Wuj ojca był rzeźbiarzem, natomiast ojciec Theodorus duchownym Holenderskiego Kościoła Reformowanego.

3

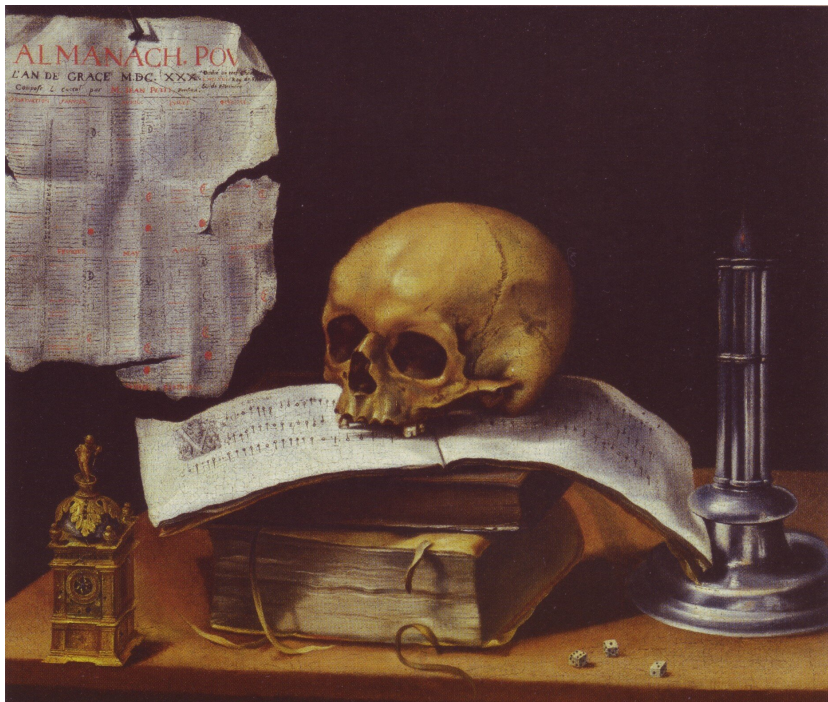
Martwa natura z Biblią utrzymana jest w stonowanej kolorystyce. Uwagę zwraca biel stronic otwartej, oprawionej w skórę księgi, która kontrastuje z czarnym z tyłu oraz żółto-brązowym z przodu tłem.

4

Po prawej stronie na górnym marginesie księgi można zauważyć napis *Isaie*, które odsyła do Księgi Izajasza. Delikatnie zarysowana liczba LIII sugeruje, że Biblia otwarta jest na pięćdziesiątym trzecim rozdziale Księgi Izajasza. Rozpoczyna się on słowami:

((Któż uwierzy temu, cośmy usłyszeli?
na kimże się ramię Pańskie objawiło?
On wyrósł przed nami jak młode drzewo
i jakby korzeń z wyschniętej ziemi.
Nie miał On wdzięku ani też blasku,
aby na Niego popatrzyć,
ani wyglądu, by się nam podobał.
Wzgardzony i odepchnięty przez ludzi,
Mąż boleści, oswojony z cierpieniem,
jak ktoś, przed kim się twarz zakrywa,
wzgardzony tak, iż mieliśmy Go za nic.
Lecz On się obarczył naszym cierpieniem,
On dźwigał nasze boleści,
a myśmy Go za skazańca uznali,
chłostanego przez Boga i zdeptanego.
(Iz 53, 1-4)

Sebastian Stoskopff, *Martwa natura wanitatywna*, 1630

Obok księgi stoi lichtarz z wypaloną świecą, który jest znanym symbolem wanitatywny – dotyczącym przemijania życia ludzkiego.

6

Przed Biblią leży niewielka, postrzępiona książka w kolorze cytrynowej żółci. Na jej okładce można odczytać tytuł i autora – *Radość życia* Emila Zoli. W tej naturalistycznej powieści autor zawarł filozofię życia pełnego optymizmu i altruizmu, ale pozbawionego motywacji religijnej. Główna bohaterka powieści, Paulina jest bowiem niewierząca.

Vincent van Gogh, *Martwa natura z otwartą Biblią*, (1885)

((Roman Brandstaetter

Hymn do Biblii

Bądź pozdrowiona

I pochwalona

I błogosławiona

Biblio

Stworzona przed Stworzeniem

Gdy nic jeszcze nie było Stworzone

Przed czasem

Gdy czasu nie było

Przed przestrzenią

Gdy przestrzeni nie było

A Duch Boży unosił się

Nad szaleństwem i zamętem pustki

Powstałaś z gorącego oddechu Pana,

Z Jego rozpalonego tchnienia,

Z Jego Głosu,

Będącego istotą,

Załączkiem i kielkiem

Wszechbytu,

Biblio,

Ziemio wiecznych wulkanów,

Gorących źródeł

I kipiących gejzerów

Bijących z głębi Wiekuistego,

Księgo,

Potężny lądzie

Wyrzucony na powierzchnię niewidzialnych wód

Wybuchem wrzącej lawy,

zastygłej w niebotyczne góry,

Księgo,

Do której codziennie wracam

Coraz uboższy o świat

I coraz bogatszy

O Ciebie,

O Ciebie,

O Ciebie,

Kosmiczny monologu Boga.

[...]

O Biblio,

Biblio,

Biblio,

Stolico Pana,

Wschodząca nad szaleństwem bezładu

I przepaściami zamętu,

Módl się za tych, którzy w Ciebie wierzą.

I za tych, którzy o Tobie wątpią,

Módl się za tych, którzy Cię czytają,

I za tych, którzy nie umieją Cię czytać,

Módl się za tych, którzy Cię wielbią,

I za tych, którzy na Ciebie plwają,

Módl się za tych, którzy Cię znaleźli,

I za tych, którzy nie umieją Cię znaleźć,

Módl się za tych, którzy żyć bez Ciebie nie mogą,

I za tych, którym nie jesteś potrzebna do życia,

Módl się za tych, dla których jesteś prawdą,

I za tych, dla których jesteś zbiorem

Orientalnych baśni.

[...]

Źródło: Roman Brandstaetter, *Hymn do Biblii*.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, dlaczego poeta zatytułował wiersz *Hymn do Biblii*.

Ćwiczenie 2

Uzasadnij, że wiersz Romana Brandstaettera jest przykładem poetyckiej modlitwy.

Argument 1

Argument 2

Ćwiczenie 3

Nazwij co najmniej cztery środki stylistyczne zastosowane w wierszu Brandstaettera. Wypisz ich przykłady oraz określ ich funkcję.

Środek stylistyczny

Nazwa

Funkcja w wierszu

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Dialog z tradycją. Biblia oczami współczesnych

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

8. Kształcenie umiejętności świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym, aksjologicznym.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

5) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- bierze udział w dyskusji na temat wpływu Biblii na współczesnego dobiornę;
- podaje argumenty potwierdzające tezę, że Biblia jest podstawą naszej kultury;
- tłumaczy znaczenie metafory Biblii jako otwartej księgi;
- wskazuje cechy modlitwy poetyckiej we współczesnych wierszach;
- określa funkcje środków stylistycznych, za pomocą których Roman Brandstaetter opisał swój stosunek do Biblii.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie się do rozmowy o Biblii jako źródle kultury i literatury europejskiej. Pyta o przykłady oddziaływania Biblii na literaturę i sztukę, także na literaturę polską. Prosi uczniów o zastanowienia, jaki jest wpływ Biblii na współczesnego odbiorcę.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla temat lekcji i udostępnia uczniom e-materiał. Uczniowie zapoznają się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”, a następnie wykonują polecenia.

Polecenia

Wyjaśnij dosłowne znaczenie frazeologizmu: „coś komuś spadło z nieba”. Jak w tym kontekście można wytłumaczyć metaforę zawartą w tytule tekstu?

1

2

Jakie, według Biblii, zadanie postawił przed ludźmi Bóg? Na podstawie tekstu wyjaśnij, w jaki sposób i w jakim celu człowiek „czyni sobie ziemię poddaną”.

3

Wskaż fragmenty tłumaczące pochodzenie i znaczenie rzeczownika *kultura*. Następnie ułóż słownikową definicję tego wyrazu.

Zapisz w punktach argumenty potwierdzające tezę autora, że Biblia jest podstawą naszej kultury.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel zaprasza uczniów do dyskusji nieformalnej. W dyskusji nieformalnej udział biorą wszyscy na równych prawach. Rola prowadzącego jest ograniczona, inicjuje tylko dyskusję, a następnie trzyma się z boku. Prowadzący powinien być dobrym obserwatorem, aby rozumieć, co się dzieje w grupie podczas dyskusji. Uczniowie dyskutują na temat: Jak współczesna młodzież widzi i ocenia Biblię.
2. Uczniowie przechodzą do sekcji „Audiobook”. Zapoznają się z dołączonym multimediami i w parach wykonują polecenia 1 i 2. Po zakończeniu pracy chętna osoba z pary prezentuje odpowiedź, a nauczyciel weryfikuje jej poprawność.
3. Uczniowie indywidualnie rozwiązują polecenia w sekcji „Ilustracja interaktywna”. Pierwszy uczeń, który skończy swoją pracę, podnosi rękę i od tej pory pozostali uczniowie mają minutę na udzielenie wszystkich odpowiedzi. Po upływie ustalonego czasu następuje sprawdzenie odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli? Na koniec prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.
2. Nauczyciel przeprowadza podsumowanie metodą kosza i walizki. Rozdaje uczniom kartki w dwóch kolorach (np. zielony i żółty). Na zielonych kartkach uczniowie zapisują informacje i umiejętności, które uznali podczas lekcji za cenne, przydatne. Na żółtych – zbędne. Nauczyciel odczytuje refleksje uczniów.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia 1-3 z sekcji „Ilustracja interaktywna”.

Materiały pomocnicze:

- *Biblia Tysiąclecia*, tłum. J. Drozd i inni, Poznań 2003.
- Kazimierz Bukowski, *Biblia a literatura polska*, Warszawa 1990.
- Manfred Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, Pallottinum, 1989.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.